

Germanisztikai és Fordítástudományi Intézet
Institut für Germanistik und Translationswissenschaft
Institute of German and Translation Studies

***Fordítás és tolmácsolás a középpontban:
elméleti és gyakorlati kérdések***

*

Szakmai Nap

Helyszín: Pannon Egyetem, Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont
M. épület, Kováts-terem
Veszprém, Wartha Vince utca 1.

2024. december 10. kedd

*Fordítás és tolmácsolás a középpontban:
elméleti és gyakorlati kérdések*

PROGRAM

2024. december 10. kedd

10.00-10.15: Megnyitó

1. Szekció: Fordítás és tolmácsolás hallgatói perspektívából

10.15-10.30: KOVÁCS LOTTI: *Nyelvi különbségek az „Emil und die Detektive” német filmadaptációja és annak magyar fordítása között*

10.30-10.45: STEFÁN RÉKA: *Fordítás ókori kultúrákról – az idegen szavak és a háttértudás fontossága*

10.45-11.00: BIKÁS SZABOLCS PÉTER: *Tolmácsolási tapasztalatok a honvédségnél*

11.00-11.15: Szünet

2. Szekció: Középpontban a műfordítás

11.15-12.00: VARGA KENDE: *Fordítási gyakorlatok Daniel Kehlmann „Kritik” című elbeszélésének tükrében (műfordító workshop középiskolásokkal)*

11.15-12.00: ESTÉLYI-TALA NÓRA: *Műfordítás vs. szakfordítás mini workshop (angol-magyar)*
(M. 214. terem)

12.00-12.15: Szünet

12.15-12.45: SZIJÁRTÓ ÁRON: *Typical Errors in Translating Between English and German as Foreign Languages*

12.45-13.30: Szünet

*Fordítás és tolmácsolás a középpontban:
elméleti és gyakorlati kérdések*

3. Szekció: Műszaki fordítás, filmfordítás

13.30-13.50: SZELE BÁLINT: *A műszaki fordítás elmélete és gyakorlata*

13.50-14.10: ESTÉLYI-TALA NÓRA: *Idegésítő filmfeliratok, avagy hibák és bosszantó szabályok a filmfordításban*

14.10-14.30: Szünet

4. Szekció: Fordítási nehézségek, átváltási műveletek

14.30-14.50: GYIMESI ALEXANDRA: *"I only understand train station" – A formulaszerű kifejezések fordításának nehézségei*

14.50-15.10: V. SZABÓ LÁSZLÓ: *A német köznyelv fordítási nehézségei*

15.10-15.30: KÁLI PÉTER: *Átváltási műveletek a fordításban: érdekes példák a gyakorlatból*

5. Szekció: A jelen és a jövő kihívásai

15.30-15.50: TÓTH JÓZSEF PÉTER: *A fordító- és tolmácsolás perspektívái*

15.50-16.00: Záró gondolatok

***Fordítás és tolmácsolás a középpontban:
elméleti és gyakorlati kérdések***

Absztraktok

Bikás Szabolcs Péter: *Tolmácsolási tapasztalatok a honvédségnél*

Balatonakarattyán vettem részt tolmácsként a Nemzetközi Kadét Kupán, amely egy nemzetközi katonai rendezvény. Az eseményen hivatásos és nem hivatásos tolmácsok is dolgoztak, mivel több nemzet képviseltette magát, köztük Ausztria, Románia és Szlovákia. Feladatom volt a különböző nyelveken beszélő résztvevők közötti kommunikáció elősegítése, informális beszélgetések során felmerülő nyelvi akadályok áthidalása. Ez a tapasztalat nagyban hozzájárult tolmácsolási készségeim fejlesztéséhez és a nemzetközi együttműködés megértéséhez.

Kulcsszavak: tolmácsolás, honvédség, Kadét Kupa, nemzetközi rendezvény, nyelvi közvetítés

Estélyi-Tala Nóra: *Idegcsillag filmfeliratok, avagy hibák és bosszantó szabályok a filmfordításban*

Ugye, mindenki ismeri azt, amikor idegennyelvű filmet nézünk felirattal, és a felirat egy részének köze sincs a beszélt szöveghez? Vagy amikor nem bírjuk elolvasni a feliratot, olyan hosszú? Esetleg amikor a beszélő hosszan hadar, a felirat pedig az egészet „elintézi” 2-3 szóban, és biztosak vagyunk benne, hogy az információ feléről lemaradunk? Rengeteg bosszantó hibával találkozhatunk a feliratok kapcsán, és hajlamosak vagyunk a fordítót hibáztatni miattuk. Sokszor igazunk is van, ám a feliratozás formai megkötései gyakran olyan módosításokra késztetik a fordítót, amelyeket a néző hibának vél. Előadásomban kis betekintést nyújtok abba, mi mindent kell a filmszövegfordítónak figyelembe vennie feliratozásnál, és melyek azok a hibák, amelyeket el kell kerülnie.

Kulcsszavak: filmfelirat, audiovizuális fordítás, szinkron dramaturg

Estélyi-Tala Nóra: *Műfordítás vs. szakfordítás mini workshop (angol-magyar)*

Egy kis közös szövegelemzés és -összehasonlítás során betekintünk abba, mi is a különbség a szakfordítás és a műfordítás között, majd a megtárgyalt információkat gyakorlatba ültetve egyénileg elkészítünk egy-egy mű- és szakfordítást. Ezeket összehasonlítva megnézzük, mit is tanultunk a két fordítási irányról, és levonjuk a következtetéseket. A workshopra mindenki hozzon saját laptopot!

Kulcsszavak: műfordítás, szakfordítás, „jó fordítás”, stílus, terminológia

Gyimesi Alexandra: *“I only understand train station” – A formulaszerű kifejezések fordításának nehézségei*

A fordítás szubjektív döntéseken alapuló, alkotó tevékenység, amely hidat épít különböző nyelvek között, miközben kultúrák közötti közvetítést is megvalósít. Az angol, német és magyar nyelvek, valamint az ezekhez kapcsolódó kultúrák gyakran eltérően strukturálják és értelmezik a valóságot, ami komoly fordítási kihívásokhoz vezet. Egyes kifejezések esetében, amelyek szorosan kötődnek egy adott kultúrához, a pontos fordítás szinte lehetetlen; ezeket a kifejezéseket reáliáknak nevezzük.

A reáliák közé tartozhatnak a hétköznapi élet, történelem, politika és kultúra bizonyos elemei, melyeknek nincs pontos megfelelője a célnyelven. A reáliák közé sorolhatjuk a formulaszerű

kifejezéseket is, amelyek a nyelv előre gyártott forma-jelentés párhuzamai, több elemből álló egységei, melyeket a beszélő a memóriájában általában egy mentális egységként tárol és elemzés nélkül hív elő. Formulaszerű kifejezésnek számítanak bizonyos jelzős szerkezetek, üdvözlési formák, állandósult szókapcsolatok, idiómák, szólások és közmondások.

Jelen előadás célja, hogy bemutassa, a formulaszerű kifejezések miért és hogyan jelennek meg fordítási akadályként ebben a háromnyelvű kontextusban, és milyen kulturális, nyelvi szempontokat érdemes figyelembe venni annak érdekében, hogy ezek a kifejezések a célnyelvben a forrásnyelvhez hasonló hatást érjenek el.

Kulcsszavak: formulaszerű kifejezések, szólások, reáliák, fordítási nehézségek

Káli Péter: Átváltási műveletek a fordításban: érdekes példák a gyakorlatból

A fordító a fordítás során bonyolult műveleteket végez: helyettesíti a forrásnyelvi lexikai egységeket célnyelviekkel, átrendezi a mondat szerkezetet, megváltoztatja a szórendet, kihagy vagy éppen betesz egyes elemeket a mondatba. Ezeket a műveleteket összefoglaló néven átváltási műveleteknek nevezzük. A művelet jellege és oka (a leggyakrabban használt osztályozás és felosztás) szerint megkülönböztethetünk lexikai, grammatikai és pragmatikai átváltási műveleteket. Előadásom során az előbbieket mutatom be a gyakorlatból vett érdekes példákon keresztül.

Kulcsszavak: fordításelmélet, lexikai átváltási műveletek, grammatikai átváltási műveletek

Kovács Lotti: Nyelvi különbségek az „Emil und die Detektive” német filmadaptációja és annak magyar fordítása között

Előadásomban az Emil und die Detektive c. német ifjúsági filmfeldolgozás fordítását és szinkronját szeretném bemutatni 2023-ban készült szakdolgozatom alapján, a teljesség igénye nélkül. Először is röviden taglalnám a szinkronizáció jelentőségét, valamint az ifjúsági nyelv jelenségét, hogy könnyebbé tegyem az előadás megértését. Ezek után a német és magyar verzióból vett, párhuzamosan egymás mellé helyezett fordítási példákkal szemléltetném külön a köznyelvi elemek és szleng, a nyelvi agresszió, a felnőtt nyelvezet imitálása, illetve „bónuszként” a dialektális elemek átültetését németről magyarra. Az előadás többek között olyan kérdésköröket érint, mint az átváltási műveletek, a fordító szabadsága, valamint a kreativitás kibontakoztatása fordítóként.

Kulcsszavak: szociolektális elemek, audiovizuális fordítás, dialektális elemek, ifjúsági nyelv, szleng

Stefán Réka: Fordítás ókori kultúrákról – az idegen szavak és a háttértudás fontossága

Néhány éve mélyebben kezdtek érdekelni az olyan kultúrák, mint például az ókori Egyiptom, India és Görögország. Azóta is főként mitológiai, de művészeti és építészeti vonatkozásban is szívesen beleásom magam a témába. Így amikor a tanórai feladat saját magunk által választott szöveg fordítása, nem kérdés, milyen területen kezdek el szöveget keresni. Előadásomban az általam fordított szövegekben előforduló, adott kultúrából eredő kifejezéseket és a háttértudás szükségességét szeretném kiemelni, hiszen ezen elemek szorosan összefonódnak a fordítás folyamatával, különösen a számunkra kevésbé ismert, letűnt korok kontextusában. A görögből, latinból eredő szavakat még könnyebben kikövetkeztethetjük, viszont az olyan nyelvekkel, mint a szanszkrit vagy az egyiptomi, általában ritkábban találkozunk, és az internet sincs mindig a legnagyobb segítségünkre. Találkozhatunk megtévesztő terminusokkal, helytelen megnevezésekkel és reáliákkal, ráadásul mindeközben érdemes érteni is, amit fordítunk – miért jobb az egyik kifejezés a másikonál, vagy éppen milyen kulturális többletet fogalmaz meg egy-egy szóválasztás. Néhány érdekes példával, valamint egy kis kulturális betekintéssel szeretném megfigyeléseimet szemléltetni, tapasztalataimat megosztani.

Kulcsszavak: ókor, idegen eredetű szavak, reália, háttértudás, fordítási nehézségek

Szele Bálint: *A műszaki fordítás elmélete és gyakorlata*

A műszaki fordítás a globális fordítási piac legfontosabb szegmense, egyes források szerint a világ fordításainak 90%-a műszaki jellegű, amerikai források a műszaki jellegű fordítások értékét 2020-ban 55 milliárd dollárra tették. Ebbe a világba kalauzolja el az érdeklődőket az előadás. A műszaki fordítás felöleli a legfontosabb mindennapi dokumentumokat: használati utasítások, képzési anyagok, biztonsági és karbantartási dokumentumok, tervek, szabadalmak, marketinganyagok, valamint oktatási hanganyagok és videók. A műszaki szövegek honosításánál több szempont is szerepet játszik: a dokumentum stílusa, szakszerű felépítése, a speciális szókincs és a kulturális átültetés is. Az ábrákat, képeket, számításokat is tartalmazó komplex dokumentumok fordításánál a legfontosabb maga a hozzáértő fordító, akinek ismernie kell az adott területet, általában elméleti és gyakorlati oldalról is. A terminológia fordítása, megfeleltetése talán a legfontosabb feladat, a speciális terminológia speciális ismereteket kíván, a szókincs kezelése, konzisztens használata kihívást jelent a fordítónak. Végül megemlítjük a felelősség kérdését is: az elkészült fordítások nem eredményezhetnek egészségügyi vagy anyagi kárt.

Kulcsszavak: *műszaki fordítás, szakterminológia, tárgyi tudás, felelősségvállalás, CAT-eszközök*

Szijártó Áron: *Typical Errors in Translating Between English and German as Foreign Languages*

This presentation explores typical errors encountered when translating between English and German as foreign languages, focusing on linguistic factors. Key challenges include differences in grammatical structures, such as word order, tense usage and article application, as well as false cognates and idiomatic expressions that resist direct translation. It is important to highlight how learners' native language influences their approach to translation, leading to common mistakes like misplacing verbs in German subordinate clauses. Through examples and practical analysis, this talk aims to enhance understanding of these challenges and provide strategies for improving translation accuracy and fluency.

Keywords: *translation errors, English-German, foreign language, grammar challenges, false cognates*

Tóth József Péter: *A fordító- és tolmácsolás perspektívái*

Az előadás arra kíván rávilágítani, hogy hazánkban milyen típusú fordító- és tolmácsolások működnek és ezen szakok célkitűzései között mely hallgatói kompetenciák fejlesztése szerepel. Külön kitér az előadás a képzések szintjeinek tartalmára, legyen az mesterképzési szak vagy szakirányú továbbképzési szak. Röviden említésre kerülnek a legfontosabb szakok Képzési és kimeneti követelményeiben található lényeges ismérvek, amelyek a szakok, ill. újabb szakok tartalmi fejlesztésének lehetőségeit hordozzák. Középpontban állnak a Pannon Egyetem Germanisztikai és Fordítástudományi Intézetének újonnan indítani kívánt szakirányú továbbképzési szakjai modelltantervei, különösen azok ismeretkörei és az oktatásukra vonatkozó szakmai felkészülés kihívásai.

Kulcsszavak: *fordító- és tolmácsolás, szükséges kompetenciák, kompetenciafejlesztés*

Varga Kende: *Fordítási gyakorlatok Daniel Kehlmann „Kritik” című elbeszélésének tükrében*

Daniel Kehlmann a kortárs német nyelvű irodalom egyik kimagasló tehetségeként tartja számon a mai irodalmi recepció, ami szövegeinek olvasása közben is beigazolódni látszik. A rövid műfordítói workshopon a szerző Kritik c. művéből kiindulva próbálunk közelebb kerülni Kehlmann nyelvi világához, látásmódjához. A gyakorlatokat először kis – 4-5 fős – csoportokban beszéljük át, majd közösen is reflektálunk a szövegrészekre, a lehetséges megoldási javaslatok nyomán.

Kulcsszavak: *Kehlmann, műfordítás, kortárs, német irodalom, fordítástudomány*

V. Szabó László: *A német köznyelv fordítási nehézségei*

A német köznyelv (*Umgangssprache*) az a nyelvi réteg, amit a német nyelv tanítása során kevésbé tanítanak, ezért viszonylag kevésbé ismert a magyarul beszélők számára. Éppen ezért a fordítás során a különféle köznyelvi kifejezések, szövegrészek fordítása nehézségeket okozhat. Az interaktív előadás során megvizsgáljuk, hogy a német *Umgangssprache* fogalma mennyiben felel meg a magyar „köznyelv” fogalmának, illetve milyen különbségek állapíthatók meg közöttük. Megnézzük, hogy a német köznyelv hol, milyen körülmények között használatos, hol találkozhatunk vele. Ezt követően konkrét példákon keresztül mutatjuk be, hogy milyen megoldások kínálóznak a köznyelvi szavak, kifejezések, szövegek fordítására. Eközben osztrák és bajor köznyelvi kifejezések fordíthatóságát is megvizsgáljuk néhány nyelvi példa alapján.

Kulcsszavak: *nyelvtanítás, fordítás, német köznyelv, ekvivalencia, dialektus*